

Ο πόθος των Πατέρων της Φιλοκαλίας για τη μετάδοση της γνώσης και τη καλλιέργεια των αρετών (Γεώργιος Κουννούσιης, Δρ. Θεολογίας, Κοινωνιολόγος)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Ο πόθος των Πατέρων της Φιλοκαλίας είναι η μετάδοση μίας σφαιρικής διδασκαλίας της γνώσης από τους παιδαγωγούς προς τους μαθητές, κυρίως με το προσωπικό τους παράδειγμα και την καλλιέργεια των αρετών. Για το λόγο αυτό και θεωρούν ότι ένας σωστός παιδαγωγός θα πρέπει να είναι ήρεμος και ειρηνικός, σύμφωνα και με το παράδειγμα του Μωυσή που έστησε τη Σκηνή του Μαρτυρίου έξω από το στρατόπεδο των Ισραηλιτών, για να είναι μακριά από την ταραχή και την οχλαγωγία [17].

Ακόμη, όμως, και να βρεθεί τέτοιος δάσκαλος θα πρέπει να δεχθεί μαθητές που έχουν αρνηθεί το δικό τους θέλημα και είναι έτοιμοι για να πλαστούν όπως ο φρέσκος πηλός. Με τον τρόπο αυτό ο καλός δάσκαλος μπορεί να οδηγήσει τους

μαθητές του στην απόκτηση της αρετής, επιβάλλοντας ταυτόχρονα την πειθαρχία και την απόλυτη υπακοή στα όσα διδάσκει. Αλλιώς, υπάρχει ο κίνδυνος ο μαθητής να περιεργάζεται τα μέσα διδασκαλίας και να αντιμιλά προς το δάσκαλο με αποτέλεσμα να γίνουν εμπόδιο στην προκοπή του [18]. Θεωρούν, δηλαδή, οι Πατέρες την απόλυτη εμπιστοσύνη και αφοσίωση προς τον παιδαγωγό, απαραίτητα στοιχεία για την πρόοδο των μαθητών στη γνώση και την αρετή. Από την άλλη οι νηπτικοί Πατέρες γνωρίζουν ότι, όσο η έλλειψη πείρας του δασκάλου εξολοθρεύει τους μαθητές, άλλο τόσο η αμέλεια των μαθητών φέρνει σε κίνδυνο τον δάσκαλο και μάλιστα όταν, λόγω της αμάθειας του εκείνοι πέφτουν σε ραθυμία. Επομένως, ούτε από τον δάσκαλο πρέπει να ξεφεύγει τίποτε από ότι χρειάζεται για τη διόρθωση των μαθητών, ούτε οι μαθητευόμενοι πρέπει να παραμελούν καμιά από τις εντολές του [19].

Απευθυνόμενοι στη συνέχεια προς τα ίδια τα παιδιά, τα συμβουλεύουν για το πώς να διαλέγουν τους καλούς δασκάλους, ώστε να μορφώνονται πρωτίστως στην αρετή. Έτσι, τα συμβουλεύουν να ακολουθήσουν το παράδειγμα των μοναχών που απαρνούνται τον κόσμο και διδάσκονται την ευαγγελική ζωή, και να προσπαθήσουν να κάνουν σωστή επιλογή δασκάλου, για να μην παραδώσουν τον εαυτό τους σε άπειρο ή εμπαθή δάσκαλο, ώστε στο τέλος να διδαχθούν τη διαβολική ζωή αντί την ευαγγελική: «Γιατί των καλών δασκάλων είναι καλά τα

μαθήματα, ενώ των κακών, κακά. Και οι κακοί σπόροι οπωσδήποτε δίνουν κακούς καρπούς» [20]. Για τους νηπτικούς Πατέρες η σύνδεση της γνώσης με την καλλιέργεια της χριστιανικής αγωγής και του ήθους που πρέπει να χαρακτηρίζεται τα μέλη της Εκκλησίας είναι απαρασάλευτα ενωμένα. Κάτι που δυστυχώς έχουμε ξεχάσει στο δικό μας εκπαιδευτικό σύστημα, αφού τελικά με την προσπάθεια κάλυψης της ύλης, οι μαθητές αντί να λαμβάνουν καθολική παιδεία που θα τους αναπτύσσει ως ολοκληρωμένες προσωπικότητες, καταντούν άβουλες μηχανές ενός απάνθρωπου συστήματος που σκοπό έχει την απόκτηση εφήμερων υλικών αγαθών. Έτσι, οι Πατέρες δίνουν ιδιαίτερη σημασία στη μίμηση της ζωής και τα έργα του παιδαγωγού από τους μαθητές, αν αυτός είναι “εκμαγείο άριστου πρωτοτύπου”, ώστε να του μοιάσουν. Η υπακοή προς τον παιδαγωγό διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην αγωγή, αφού με το χρόνο τα παιδιά θα αποκτήσουν πείρα και θα νιώσουν αγάπη, τόσο για τα γράμματα, όσο και προς τους γονείς τους που τους εξανάγκασαν να τα διδαχθούν, αλλά και με χαρά θα προσπαθούν όσο μπορούν να γίνουν καλύτερα [21].

Για την κατανόηση της γνώσεως από μέρους των μαθητών, οι νηπτικοί Πατέρες προχωρούν σε μια “επιστημονική” ανάλυση των αισθήσεων του σώματος και της ψυχής. Έτσι αναφέρουν ότι όπως το σώμα έχει πέντε αισθήσεις: όραση, ακοή, γεύση, όσφρηση και αφή, έτσι και η ψυχή έχει ισάριθμες πέντε αισθήσεις: νου, λογικό, νοερή αίσθηση, γνώση και επιστήμη. Οι πέντε αυτές αισθήσεις της ψυχής συγκεντρώνονται σε τρεις ενέργειες: στο νου, στο λογικό και στη νοερή αίσθηση. Με το νου συλλαμβάνουμε τα διανοήματα, με το λογικό τις ερμηνείες και με την αίσθηση τις φαντασίες της θείας επιστήμης και γνώσεως [22]. Όμως, αν ο νους του ανθρώπου χρονοτριβεί σε κάποιο αισθητό πράγμα, το οποίο γίνεται η αφορμή για την καθυστέρηση της γνώσεως, τότε διδάσκουν ότι οπωσδήποτε έχει πάθος προς αυτό: πάθος επιθυμίας, λύπης, οργής ή μνησικακίας. Έτσι, αν δεν καταφρονήσει εκείνο το αντικείμενο, δεν θα μπορεί να ελευθερωθεί από το αντίστοιχο πάθος [23]. Γι’ αυτό το λόγο, ο μαθητής που αποφάσισε να αντιλέγει, είναι για τον εαυτό του δίκαιο μαχαίρι: χωρίς να το καταλάβει φονεύει την ψυχή του και την αποξενώνει από την αιώνια ζωή [24]. Αναφερόμενοι στη δική τους εποχή, μας παραδίδουν ένα χαρακτηριστικό περιστατικό: οι παιδαγωγοί για χάρη της αγωγής και της ευταξίας δεν παραμελούσαν να κτυπούν τα παιδιά, αλλά το έκαναν αυτό με αγάπη, για να τα οδηγήσουν στο σωστό δρόμο. Πολλές φορές στην αρχαιότητα, οι παιδαγωγοί ήταν συνήθως δούλοι και τύγχανε να κτυπούν και αυτούς που ήταν δικοί τους κύριοι – ιδιοκτήτες ή τα παιδιά των ιδιοκτητών τους – για να τους συνεφέρουν από τα πάθη και τον εγωισμό [25]. Οι ίδιοι, όμως, φαίνεται ότι δεν επιδοκιμάζουν την πρακτική της βίας ως παιδαγωγική μέθοδο στις αρχές τους.

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

Παραπομπές:

17. Εξ. 33, 7.

18. Όσιος Νείλος ο Ασκητής, «Λόγος Ασκητικός», *Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών*, ο.π., σελ. 186΄ Γ. Γαλίτη (εκδ.), *Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών*, τόμος Α΄, 19985, ο.π., σελ. 261.

19. Όσιος Νείλος ο Ασκητής, «Λόγος Ασκητικός», *Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών*, ο.π., σελ. 180΄ Γ. Γαλίτη (εκδ.), *Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών*, τόμος Α΄, 19985, ο.π., σελ. 253.

20. Άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος, «154 πρακτικά και θεολογικά κεφάλαια, κεφ. 32», *Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών*, ο.π., σελ. 759΄ Γ. Γαλίτη (εκδ.), *Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών*, τόμος Δ΄, 19973, ο.π., σελ. 18.

21. Όσιος Πέτρος ο Δαμασκηνός, «Βιβλίο Δεύτερο, Λόγος στ΄», *Φιλοκαλία*

των ιερών Νηπτικών, ο.π., σελ. 654· Γ. Γαλίτη (εκδ.), *Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών*, τόμος Γ΄, 19973, ο.π., σελ. 196.

22. Άγιος Νικήτας Στηθάτος, «Πρώτη εκατοντάδα πρακτικών κεφαλαίων, κεφ. 10», *Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών*, ο.π., σελ. 787· Γ. Γαλίτη (εκδ.), *Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών*, τόμος Δ΄, 19973, ο.π., σελ. 55.

23. Άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής, «Δεύτερη εκατοντάδα των κεφαλαίων περί αγάπης, κεφ. 2», *Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών*, ο.π., σελ. 300· Γ. Γαλίτη (εκδ.), *Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών*, τόμος Β΄, 19984, ο.π., σελ. 60.

24. Άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος, «154 πρακτικά και θεολογικά κεφάλαια, κεφ. 29», *Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών*, ο.π., σελ. 759· Γ. Γαλίτη (εκδ.), *Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών*, τόμος Δ΄, 19973, ο.π., σελ. 17.

25. Άγιος Μακάριος ο Αιγύπτιος, «Λόγοι σε 150 κεφάλαια, κεφ. 10», *Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών*, ο.π., σελ. 702· Γ. Γαλίτη (εκδ.), *Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών*, τόμος Γ΄, 19973, ο.π., σελ. 251.